

Володимир Васильович ПРЯДКО

доктор економічних наук,
професор,
кафедра обліку та оподаткування,
Університет Короля Данила
E-mail: volodymyr.priadko@iful.edu.ua

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ

Прядко В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами. *Економічний аналіз*. Тернопіль, 2018. Том 28. № 4. С. 265-270.

Анотація

Вступ. Досліджено сутність витрат як об'єкта бухгалтерського обліку. Висвітлено значення та завдання системи управління витратами. Розкрито сутність, мету та функції обліково-аналітичного забезпечення управління витратами. Визначено, що основними джерелами даних для управління витратами підприємства є: зовнішня (нормативно-правова) та внутрішня (облікова, необлікова та аналітична) інформація. Наведено чинники, які впливають на собівартість та методи обліку витрат на виробництво продукції.

Мета. Мета статті полягає в дослідженні облікової інформації в частині управління витратами та розкриття значення обліково-аналітичного забезпечення емітента корпоративних прав у прийнятті управлінських рішень.

Метод (методологія). У процесі дослідження використано низку наукових методів, серед яких – порівняння, групування, аналіз та синтез.

Результати. У статті узагальнено наукові підходи до сутності обліково-аналітичного забезпечення. Наведено авторське бачення обліково-аналітичного забезпечення управління витратами. Досліджено проблеми формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами емітента корпоративних прав.

Ключові слова: витрати; облік; аналіз; управління; інформація; забезпечення.

Volodymyr Vasylovych PRIADKO

Doctor of Sciences (Economics),
Professor,
Department of Accounting and Taxation,
King Danylo University
E-mail: volodymyr.priadko@iful.edu.ua

ACCOUNTING AND ANALYTICAL SUPPORT OF COST MANAGEMENT

Abstract

Introduction. The article researches the essence of the cost as an object of accounting. It highlights the importance and tasks of the cost management system. The essence, purpose and functions of the accounting and analytical support of cost management are revealed. It is determined that the main sources of data for the management of company costs are the following ones: external (regulatory) and internal (accounting, non-accounting and analytical) information. The article lists the factors that affect the production cost and methods of accounting for production.

Purpose. The article aims to study accounting information in terms of cost management and to reveal the value of the accounting and analytical support of the issuer of corporate rights in making managerial decisions.

Method (methodology). In the process of research, a number of scientific methods have been used, including method of comparison, method of grouping, method of analysis and synthesis.

Results. The article summarizes the scientific approaches to the essence of accounting and analytical support. It presents the author's vision of the accounting and analytical support for cost management. It researches the problems of formation of accounting and analytical support for cost management of the issuer of corporate rights.

Keywords: cost; accounting; analysis; management; information; support.

JEL classification: M41

Вступ

Нині реалізація стратегічних і тактичних цілей, спрямованих на забезпечення стійкого фінансово-майнового стану емітента корпоративних прав, значною мірою досягається завдяки ефективному використанню економічних ресурсів: трудових, матеріальних, фінансових, нематеріальних й інформаційних. Одним із важливих чинників, що впливає на належне управління підприємством є використання точної, оперативної та якісної інформації стосовно економічних ресурсів, доходів, витрат й результатів діяльності. Саме тому, обліково-аналітичне забезпечення повинно спрямовуватись на оцінювання діяльності підприємства, формування й надання релевантної інформації, оперативне реагування на зміни як зовнішнього, так і внутрішнього економічного середовища, а також застосування оптимальних методів й інструментів задля ефективного управління витратами. Зазначена інформація необхідна керівництву емітента корпоративних прав задля прийняття ними виважених управлінських рішень.

Вагомий внесок у дослідження обліково-аналітичного забезпечення здійснили такі науковці, як Бородкін О. С., Бутинець Ф. Ф., Валуев Б. І., Верига Ю. А., Войнаренко М. П., Герасимович А. М., Голов С. Ф., Кіндрацька Л. М., Кірейцев Г. Г., Кужельний М. В., Кузьмінський Ю. А., Линник В. Г., Мних Є. В., Нападівська Л. В., Петрик О. А., Пушкар М. С., Савченко В. Я., Сопко В. В., Хом'як Р. Л. Чумаченко М. Г. та інші. Однак, не дивлячись на значну кількість наукових досліджень, питання стосовно обліково-аналітичного забезпечення управління витратами потребує подальшого вивчення.

Мета статті

Метою статті є дослідження облікової інформації в частині управління витратами та розкриття значення обліково-аналітичного забезпечення емітента корпоративних прав у прийнятті управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження

Трактування сутності витрат наведено у національних та міжнародних стандартах бухгалтерського обліку. Так відповідно до вимог НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілу власниками) за звітний період [1]. Водночас, у МСФЗ (IAS) 1 «Подання фінансових звітів» витрати визначено як зменшення економічних вигод або потенціалу корисності протягом звітного періоду у вигляді вибуття чи споживання активів або у вигляді виникнення зобов'язань, що призводить до зменшення чистих активів / власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами власникам [2].

Задля оптимізації витрат у частині їх складу та структури необхідно здійснювати належне управління досліджуваними об'єктами обліку. Під управлінням витратами розуміють комплекс управлінських заходів, спрямованих на формування й регулювання витрат, заснованих на використанні об'єктивних економічних законів задля досягнення їх оптимального рівня. Система управління витратами спрямована на вирішення наступних завдань:

- здійснення контролю за ходом господарської діяльності підприємства;
- виявлення тенденцій змін рівня, обсягу та структури витрат на обсяг виробництва та одиницю продукції;
- збір, аналіз інформації про витрати;
- нормування, планування витрат у розрізі елементів, виробничих підрозділів і видів продукції;
- пошуку резервів економії ресурсів і оптимізації витрат [3].

Обліково-аналітична інформація є інформаційним ресурсом управління системою безпеки підприємства, вона утворюється в процесі реалізації трьох функцій управління: обліку, аналізу та синтезу. При цьому облік є базою для аналізу, а результати аналізу є підставою для проведення синтезу та надання відомостей потенційному користувачеві цієї інформації [4, с. 57]. У сучасній економічній літературі залежно від об'єкта і предмета свого дослідження науковці наводять різні трактування поняття «обліково-аналітичне забезпечення» (табл. 1).

Таким чином, під обліково-аналітичним забезпеченням управління витратами розуміємо забезпечення стейкхолдерів, емітента корпоративних прав, обліково-аналітичною інформацією, в частині витрат, яка необхідна для прийняття управлінських рішень задля мінімізації небажаних фінансових ризиків, а також оптимізації виробничих витрат та витрат діяльності. Враховуючи зазначене, мета обліково-аналітичного забезпечення полягає в поєднанні процедур обліку та аналізу задля підготовки якісної і всебічної інформації щодо фінансово-господарської діяльності підприємства, а також своєчасного надання сформованої інформації зацікавленим особам. Корисність обліково-аналітичної інформації, призначеної для управління витратами визначається такими якісними характеристиками, як: достовірність, зрозумілість, доцільність, суттєвість, оперативність, аналітичність, достатня економічність тощо.

Таблиця 1. Тракткування поняття «обліково-аналітичне забезпечення» у різних економічних дослідженнях

Зміст поняття «обліково-аналітичне забезпечення»	Автор
Процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості	Безродна Т. М. [5]
Процес безперервного та цілеспрямованого збору інформації, необхідних для здійснення аналізу і планування господарської діяльності при прийнятті управлінських рішень	Бланк І. А. [6]
Сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку, і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів і прийомів	Вольська В. В. [7]
Компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дозволяє розв'язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв'язки із зовнішнім середовищем	Голячук Н. В. [8]
Процес підготовки обліково-аналітичної інформації, забезпечення її кількості та якості	Гуренко Т. О. [9]
Система збору, обробки, узагальнення, подання та аналізу фінансової інформації, забезпечення її кількості і якості для ведення господарської діяльності, зокрема, її управління	Камінська Т. Г. [10]
Сукупність обробленої облікової та необлікової інформації, призначеної для управління підприємством (організацією), напрямками його діяльності або його окремими об'єктами	Лень В. С. [11]
Збір, реєстрація, опрацювання облікової інформації на етапі бухгалтерського обліку, контроль і перевірка на етапі аудиту та аналіз, планування, прогнозування на етапі аналітичної роботи з метою надання користувачам достовірної і неупередженої інформації	Ратушна О. П. [12]
Інтерактивна структура, яка містить персонал, обладнання і процедури, об'єднані інформаційним потоком, використовуваним логістичним менеджментом для планування, регулювання, контролю та аналізу функціонування й розвитку підприємства	Родкіна А. Т. [13]
Сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних у обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнювальну згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченнями	Юзва Р. П. [14]

До основних функцій, обліково-аналітичного забезпечення системи управління емітента корпоративних прав, належать:

- 1) інформаційна – забезпечення системи управління інформацією про фінансово-господарську діяльність підприємства;
- 2) облікова – достовірне та повне відображення фактів господарської діяльності підприємств;
- 3) аналітична – проведення на підставі даних обліку й звітності аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств [15, с. 160].

Основні підсистеми системи обліково-аналітичного забезпечення управління витратами наведено на рис. 1.

Інформаційна база управління витратами повинна враховувати як зовнішні, так і внутрішні джерела інформації. До перших належить нормативно-правова інформація, а до других – облікова, необлікова та аналітична інформація.

Під правовою інформацією розуміють сукупність документованих або публічно оголошених відомостей про право, його систему, юридичні факти, правовідносини, правопорядок, правопорушення і боротьбу з ними тощо. Така інформація створюється в порядку правотворчої діяльності та міститься в нормативно-правових актах. Нормативно-правова інформація у сфері підприємницької діяльності – це сукупність будь-яких відомостей, які регламентують фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання. До нормативно-правої інформації, у сфері бухгалтерського обліку та звітності, належать: по-перше, Конституція України, закони та кодекси України, тобто нормативно-правові акти вищої юридичної сили; по-друге, укази й розпорядження Президента України, Постанови Кабінету

Міністрів України; по-третє, нормативно-правові акти (інструкції, положення, вказівки) та методичні рекомендації Міністерства фінансів України, державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування та інших органів.

Рис. 1. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами

Однією із важливих функцій обліку є якісне задоволення інформаційних потреб користувачів, з метою прийняття ними ефективних управлінських рішень, а тому облікова інформація є основним джерелом даних стосовно фінансово-господарської діяльності підприємства. До облікової інформації в частині витрат емітента корпоративних прав належать:

1) первинні документи з обліку витрат підприємства (накладна; акт виконаних робіт (наданих послуг); лімітно-забірна картка; накладна вимога; акт на списання малоцінних та швидкозношуваних предметів; відомість нарахування амортизації основних засобів та інших необоротних матеріальних активів; видатковий касовий ордер; платіжне доручення; звіт про використання коштів, наданих на відрядження та під звіт; розрахунково-платіжна відомість; акти приймання-передачі (внутрішнього переміщення) основних засобів, рішення судових органів, інвентаризаційні описи товарно-матеріальних цінностей, довідки бухгалтерії тощо). Зазначенні первинні документи відображають інформацію щодо формування та списання виробничих витрат та витрат діяльності підприємства.

Інформація, наведена в зазначених первинних документах, спершу відображається в системі рахунків бухгалтерського обліку емітента корпоративних прав, а потім – в облікових регістрах та звітності.

2) облікові регістри. За журнальної форми обліку інформація щодо сум визнаних загальновиробничих, адміністративних витрат (витрати на утримання адміністративно-управлінського персоналу, витрати на службові відрядження, амортизація необоротних активів, інші витрати загальногосподарського призначення), збутових витрат (витрати пакувальних матеріалів, витрати на транспортування продукції, витрати на оплату праці та комісійні продавцям, а також витрати на рекламу), а також інших витрат операційної діяльності (витрат на дослідження і розробки, собівартість реалізованої іноземної валюти та виробничих запасів, списання сумнівних і безнадійних боргів, втрати від операційної курсової різниці, втрат від знецінення виробничих запасів, нестач та втрат від псування цінностей, визнані пені, штрафи, неустойки та інші витрати) відображається у журналі 5 «Облік витрат».

3) фінансова звітність. Інформація про витрати наводиться у формі № 2 Звіт про фінансові результати (у першому та третьому розділах) та у формі № 5 Примітки до річної фінансової звітності. У першому розділі «Фінансові результати» форми № 2 розкривається інформація про суми визнаних витрат (у розрізі собівартості реалізованої продукції (робіт, послуг), адміністративних витрат, витрат на

збут, інших операційних витрат, фінансових витрат, витрат від участі в капіталі, інших витрат), а в третьому розділі «Елементи операційних витрат» наводиться інформація про операційні витрати за характером понесених витрат (матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати).

Необлікова інформація формується працівниками виробничих, технічних, маркетингових, контрольних відділів тощо. До позаоблікових джерел належать: матеріали різних перевірок – аудиторських та фінансових служб; пояснювальні та доповідні записки; ділове листування з партнерами, кредиторами; матеріали засобів масової інформації, аналітичні огляди; матеріали, отримані в результаті особистих контактів; фінансова інформація, що міститься в прайс-листах, прейскурантах, довідниках [16, с. 226].

Аналітична інформація є результатом обробки та узагальнення вхідних даних стосовно фінансово-господарської діяльності підприємства. Своєчасна та достовірна аналітична інформація дає можливість оцінити як минулі й теперішні події, так і майбутні операції, а відтак – вжити заходів, спрямованих на оптимізацію витрат. За даними такої інформації можна визначити відхилення від встановлених еталонних показників з метою прийняття рішень, спрямованих на попередження та усунення негативних змін у складі виробничих витрат й витрат діяльності.

Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами суб'єкта господарювання залежить від чинників, які впливають на собівартість та методи обліку витрат на виробництво і калькулювання собівартості продукції. Чинниками, що впливають на витрати можуть бути як зовнішні (державне регулювання, привабливість ринку, ціни на матеріальні ресурси, темпи інфляції, рівень конкуренції, кон'юнктура ринку, соціальні та політичні норми, системи і умови оподаткування), так і внутрішні (масштаби виробництва, особливості організації виробництва, особливості технології виробництва, структура виробничої програми підприємства, а також особливості облікової політики в частині витрат).

Висновки та перспективи подальших розвідок

Отже, ефективне управління витратами емітента корпоративних прав можливе за умови використання якісного обліково-аналітичного забезпечення. За результатом проведеного дослідження, вважаємо за доцільне обліково-аналітичне забезпечення управління витратами трактувати як забезпечення стейкхолдерів, емітента корпоративних прав, обліково-аналітичною інформацією, в частині витрат, яка необхідна для прийняття управлінських рішень задля мінімізації небажаних фінансових ризиків, а також оптимізації виробничих витрат та витрат діяльності.

Система обліково-аналітичного забезпечення управління витратами підприємства повинна бути спрямована на задоволення інформаційних потреб користувачів фінансової звітності стосовно достовірної, зрозумілої, доцільної, суттєвої, оперативної та достатньої інформації.

Список використаних джерел

1. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 (МСБО 1) «Подання фінансової звітності». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013.
3. Крушельницька О. В. Удосконалення системи управління витратами на підприємствах. *Вісник Житомирського державного технологічного університету*. Серія: Економічні науки. 2010. № 1(51).
4. Гнилицька Л. В. Обліково-аналітична інформація як визначальний чинник забезпечення економічної безпеки суб'єктів господарювання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. Луганськ: СНУ імені В. Даля, 2011. № 3 (157). С. 57-65.
5. Безродна Т. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємством: визначення сутності поняття. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені В. Даля*. 2008. № 10 (128). Ч. 2.
6. Бланк И. А. Финансовый менеджмент. Киев: Эльга, Ника-центр, 2007. 653 с.
7. Вольська В. В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. № 3 (24). С. 83–88.
8. Голячук Н. В. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством. *Економічний аналіз*. 2010. Вип. 6. С. 408-410.
9. Гуренко Т. О., Дерев'яноко С. І., Липова А. С. *Теоретичні основи формування обліково-аналітичного забезпечення управління*. *Економічні науки*. Сер. : Облік і фінанси. 2013. Вип. 10(3). С. 204-210.
10. Камінська Т. Г. Обліково-аналітичний процес: його зміст стадії. *Наук. вісн. НАУ*. 2002. Вип. 50. С. 313–318.
11. Лень В. С. Обліково-аналітичне забезпечення: визначення поняття. *Бухгалтерський облік, оподаткування, аналіз і аудит: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку* : I Міжнародна

-
- науково-практична конференція: (м. Чернігів, 11 грудня 2015 р.) : тези доповідей. Чернігів : Черніг. Нац. Технол. Ун-т, 2015. 248 с. (с. 69-73).
12. Ратушна О. П. Обліково-аналітичне забезпечення аналізу фінансових результатів. *Облік і фінанси АПК*. 2012. № 1. С. 72-76.
 13. Родкина А. Т. Информационная логистика. Москва: Экзамен, 2001. 288 с.
 14. Юзва Р. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук спец.: 08.00.09. Тернопільський національний економічний університет. 2011. 20 с.
 15. Мулик Я. І. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки підприємств в умовах аграрного бізнесу. *Науковий вісник НУБіП України. Серія : Економіка, аграрний менеджмент, бізнес*, 2014. № 200. С. 157-163.
 16. Пуцентейло П. Р. Інформаційне забезпечення аналітичної діяльності в управлінні підприємством. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького*. Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького, 2015. Вип. 11. С. 224-232.

References

1. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku 1 «Zahalni vymohy do finansovoi zvitnosti». Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. [in Ukrainian].
2. Mizhnarodnyi standart bukhhalterskoho obliku 1 (MSBO 1) «Podannia finansovoi zvitnosti». Retrieved from: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013. [in Ukrainian].
3. Krushelnyska, O. V. (2010). Udoskonalennia systemy upravlinnia vytratamy na pidpriemstvakh. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, 1(51). [in Ukrainian].
4. Hnylytska, L. V. (2011). Oblikovo-analitychna informatsiia yak vyznachalniy chynnyk zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia. *Visnyk Skhidnoukrainskoho nats. un-tu im. V. Dalia*, 3 (157). С. 57-65. [in Ukrainian].
5. Bezrodna, T. M. (2008). Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia pidpriemstvom: vyznachennia sutnosti poniattia. *Visnyk Skhidnoukrainskoho nats. un-tu im. V. Dalia*, 10 (128). Ч. 2. [in Ukrainian].
6. Blank, I. A. (2007). *Finansovyy menedzhment*. Kiev. : Elga, Nika-centr. [in Ukrainian].
7. Volska, V. V. (2012). Metodychni pidkhody do oblikovo-analitychnoho zabezpechennia ta audytu upravlinskoj diialnosti ahrarnykh pidpriemstv. *Problemy teorii ta metodolohiyi bukhhalters'koho obliku, kontrolyu i analizu*, 3 (24), 83-88. [in Ukrainian].
8. Holiachuk, N. V. (2010). Oblikovo-analitychne zabezpechennia yak vazhlyva skladova upravlinnia pidpriemstvom. *Ekonomichni analiz*, 6, 408-410. [in Ukrainian].
9. Hurenko, T. O., Derevianko S. I., Lypova A. S. (2013). Teoretychni osnovy formuvannia oblikovo-analitychnoho zabezpechennia upravlinnia. *Lutsk : Ekonomichni nauky. Ser. : Oblik i finansy*, 10(3), 204-210.
10. Kaminska, T. H. (2002). Oblikovo-analitychni protses: yoho zmist stadii, 50, 313-318. [in Ukrainian].
11. Len, V. S. (2015). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia: vyznachennia poniattia*. Chernihiv : Chernih. Nats. Tekhnol. Un-t. [in Ukrainian].
12. Ratushna, O. P. (2012). Oblikovo-analitychne zabezpechennia analizu finansovykh rezultativ. *Oblik i finansy APK*, 1, 72-76. [in Ukrainian].
13. Rodkina, A. T. (2011). *Informatsionnaia lohistika*. Moscow : Ekzamen. [in Russian].
14. Iuzva, R. P. (2011). *Oblikovo-analitychne zabezpechennia upravlinnia diialnistiu pidpriemstv spirtovoi promyslovosti*. Ternopil : Ternopilskiy natsionalnyi ekonomichniy universytet. [in Ukrainian].
15. Mulyk, Ya. I. (2014). Formuvannia systemy oblikovo-analitychnoho zabezpechennia finansovoi bezpeky pidpriemstv v umovakh ahrarnoho biznesu. *Naukovyi visnyk NUBiP Ukrainy*, 200, 157-163. [in Ukrainian].
16. Putsenteilo, P. R. (2015). Informatsiine zabezpechennia analitychnoi diialnosti v upravlinni pidpriemstvom. *Naukovo-informatsiynyy visnyk Ivano-Frankivs'koho universytetu prava imeni Korolya Danyla Halyts'koho*, 11, 224-232. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції – 03.12.2018 р., прийнята до друку – 17.12.2018 р.